

PAŽYMA

DĖL 2021–2030 METŲ PLĖTROS PROGRAMOS VALDYTOJOS LIETUVOS RESPUBLIKOS
SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJOS NEĮGALIESIEMS TINKAMOS APLINKOS
VISOSE GYVENIMO SRITYSE PLĖTROS PROGRAMOS PATVIRTINIMO

(TAP-21-869(2) (21- 27246(3))

2021-11-09 Nr.

Vilnius

Rengėjas – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM).

Tikslas – patvirtinti 2021-2030 metų neįgaliesiems tinkamos aplinkos visose gyvenimo srityse plėtros programą (Programa).

Esama situacija:

- Lietuvoje nesukurtos tinkamos sąlygos neįgaliųjų dalyvumui bei viešųjų ir privačių teikėjų teikiamų paslaugų, prekių ir gaminių prieinamumui.
- Dėl fizinės, informacinės aplinkos, prekių ir paslaugų neprieinamumo neįgaliųjų dalyvavimas socialiniame, visuomeniniame, šeiminiame gyvenime apribotas, jie patiria skurdą, socialinę atskirtį, įvairių sunkumų įsidarbindami ar kreipdamiesi dėl reikalingų paslaugų, taip pat įsigydamiesi prekes.
- Dėl vykstančių demografinių pokyčių (spartus visuomenės senėjimas, augantis imigrantų skaičius) aplinkos prieinamumas tampa aktualus ne tik neįgaliesiems. Todėl, augant socialinių, sveikatos bei švietimo paslaugų poreikiui, labai svarbu sudaryti tinkamas sąlygas ir lygias galimybes šias paslaugas gauti visiems asmenims, ypač tiems, kurie dėl savo ribotų galimybių negali savarankiškai jų užsitikrinti.

Esmė:

Programa įgyvendins 2021–2030 m. nacionalinio pažangos plano (NPP) 2.6 uždavinį „Plėtoti neįgaliesiems tinkamą aplinką visose gyvenimo srityse“.

NPP 2.6. uždavinio rodiklis:

2.6.1. fizinės ir informacinės aplinkos prieinamumo neįgaliesiems lygis, proc.: 2025 m. – 50 proc.; 2030 m. – 70 proc. (2020 m. – 43,55 proc.)

Problema – net 65 proc. neįgaliųjų dėl aplinkos neprieinamumo patiria sunkumų savarankiškai gyvendami, naudodamiesi viešosiomis paslaugomis ir įsigydamiesi prekes ar paslaugas.

Spręstinos problemos priežastys:

1. **neprieinama fizinė infrastruktūra¹ (tikslinės grupės² dydis – apie 500 tūkst. asmenų):** netinkamas fizinės infrastruktūros prieinamumo ir pritaikymo neįgaliesiems ir kt. asmenims teisinis reglamentavimas; netinkamai vykdoma fizinės infrastruktūros pritaikymo neįgaliesiems stebėsenos ir kontrolės neskatinimas pritaikymo ar pritaikytų pastatų prieinamumo išlaikymo; neįgaliųjų poreikiams nepritaikytų svarbių pastatų (valstybės ir savivaldybių institucijų) pritaikymo veiksmų planų trūkumas lemia tai, kad 2020 m. buvo pritaikyta tik 28 proc. šių pastatų.
2. **nepritaikyta informacinė infrastruktūra ir informacija (tikslinės grupės dydis – iki 420 tūkst. asmenų):** netinkamas teisinis reglamentavimas – nėra įpareigojimo visoms viešąsias / administracines paslaugas, informaciją teikiančioms ar internetine prekyba užsiimančioms įstaigoms, kad jų interneto svetainės būtų prieinamos neįgaliesiems ir kt.; valstybės institucijų ir įstaigų interneto svetainių, mobiliųjų programų stebėsenos rezultatai nedidina informacijos prieinamumo neįgaliesiems; viešųjų paslaugų teikėjai neužtikrina informacijos prieinamumo neįgaliesiems (problemos priežastis iš dalies priklauso savivaldybių (regionų) kompetencijai); privačios įmonės, teikiančios paslaugas visuomenei, neužtikrina informacijos prieinamumo neįgaliesiems.

¹ fizinė infrastruktūra suprantama kaip viešosios, rekreacinės, sporto, turizmo ir kitos erdvės, visuomeniniai statiniai ir gyvenamieji pastatai bei viešasis transportas ir viešojo transporto infrastruktūra

² tikslinė grupė – neįgalieji, ir kiti asmenys (riboto judumo asmenys, laikinai nedarbingi dėl traumų, šeimos su mažamečiais vaikais vežimėliuose, vyresnio amžiaus žmonės, patiriantys judėjimo, skaitymo ar teksto suvokimo sunkumų, kiti asmenys, patiriantys teksto suvokimo sunkumų: migrantai, kitataučiai, asmenys, ilgai buvę socialinėje atskirtyje (kaliniai), ir pan.)

3. **paslaugos ir prekės nepritaikytos neįgaliųjų poreikiams (tikslinės grupės dydis – 40 tūkst. asmenų):** netinkamas teisinis reglamentavimas: neįtvirtinti universalios dizaino reikalavimai prekėms ir paslaugoms; nėra vienodo prekių ir paslaugų prieinamumo neįgaliesiems stebėsenos ir kontrolės mechanizmo; trūksta gerosios praktikos sklaidos.
4. **nepakankamas visuomenės supratimas apie neįgaliųjų įtraukties svarbą ir individualius jų poreikius:** nesistemiškai vykdomos neįgaliųjų diskriminacijos mažinimo ir visuomenės nuostatų keitimo priemonės; pačių neįgaliųjų gebėjimų atpažinti diskriminacijos apraiškas trūkumas; nepakankamai supratingas ir palankus darbdavių, švietimo įstaigų, valstybės ir savivaldybių institucijų požiūris į šeimas, auginančias vaiką su negalia ar prižiūrinčias suaugusį asmenį su negalia; neįgaliųjų nevyriausybinėms organizacijoms trūksta kompetencijos ginant neįgaliųjų ar jų šeimų narių teises.

Priemonės, kuriomis sprendžiama problema:

1. **Užtikrinti fizinės infrastruktūros prieinamumą neįgaliesiems:** bus įvertintos fizinės infrastruktūros prieinamumo neįgaliesiems galimybės visose srityse ir pateikti konkretūs pasiūlymai suinteresuotoms institucijoms dėl teisės aktų tobulinimo; bus koordinuojamas fizinės infrastruktūros prieinamumo stebėsenos mechanizmo sukūrimas, įdiegimas bei stebėsenos vykdymas.

Rezultato rodiklis. Planuojama, kad 2030 m. fizinės infrastruktūros prieinamumo lygmens indeksas (pastatų, būsto, viešųjų erdvių, transporto prieinamumas, t.y. pritaikytųjų priemonių dalis nuo visų priemonių) bus 70 (2019 m. – 30).

2. **Užtikrinti informacinės infrastruktūros ir informacijos pritaikymą neįgaliųjų poreikiams:** bus įvertintas informacinės infrastruktūros ir informacijos prieinamumas neįgaliesiems visose srityse ir pateikti konkretūs pasiūlymai suinteresuotoms institucijoms dėl teisės aktų tobulinimo, vykdomi būtini veiksmai, siekiant numatyti lėšų informacinei infrastruktūrai ir informacijai pritaikyti neįgaliesiems poreikį. Bendradarbiaujant su Informacinės visuomenės plėtros komitetu dėl valstybės institucijų ir įstaigų interneto svetainių bei mobiliųjų programų prieinamumo neįgaliesiems situacijos stebėsenos, bus inicijuojamas stebėsenos mechanizmo metodologijos sukūrimas, siekiant užtikrinti, kad jų interneto svetainės ir mobiliosios programos atitiktų standartų EN 301 549 ir WCAG2.1 (AA lygio) reikalavimus ir kad būtų užtikrintas turinio lengvai suprantama kalba teikimas. Viešųjų paslaugų teikėjai ir privačios įmonės, teikiančios paslaugas visuomenei, bus skatinami užtikrinti informacijos pateikimą neįgaliesiems pritaikytais formatais, bus organizuojamas ir koordinuojamas informacijos lengvai suprantama kalba teikimas valstybės ir savivaldybių institucijose bei privačiose įmonėse, teikiančiose paslaugas visuomenei, taip pat organizuojamas privalomas visų švietimo sistemos mokymo priemonių pritaikymas pagal visas negalios grupes, inicijuojama ir koordinuojama, kad visose valstybės ir savivaldybių įstaigose, teikiama informacija būtų pritaikyta ir suprantama visų grupių neįgaliesiems.

Rezultato rodiklis. Planuojama, kad 2030 m. informacijos pritaikymo neįgaliųjų poreikiams indeksas, proc. (atsižvelgiant į įvairias negalias, informacija pateikiama lengvai suprantama kalba, lietuvių gestų kalba (titravimas, vertimas į gestų kalbą, įgarsinimas akliesiems, pritaikytos interneto svetainės, mobiliosios programėlės sieks 50 (2019 m. – 5).

3. **Skatinti paslaugų ir prekių pritaikymą neįgaliųjų poreikiams:** bus atliktas teisės aktų vertinimas visų ministerijų kuruojamose srityse, siekiant įvertinti prekių ir paslaugų prieinamumą neįgaliesiems bei jų atitiktį universalios dizaino principams visose srityse, ir pateikti konkrečius pasiūlymus suinteresuotoms institucijoms dėl teisės aktų tobulinimo, užtikrinant bendro prekių ir paslaugų prieinamumo neįgaliesiems stebėsenos ir kontrolės mechanizmo sukūrimą ir įdiegimą.

Rezultato rodikliai. Planuojama, kad 2030 m.: vartotojų, turinčių negalią, patenkintų prekių ir paslaugų pritaikymu neįgaliesiems, dalis bus 35 proc.; gamintojų, kurie gaminti neįgaliesiems pritaikytas prekes ir teikia paslaugas, dalis bus 25 proc.

Kitos priemonės bus numatytos Socialinės sutelkties plėtros programoje (valdytoja – SADM). Priežastys taip pat bus šalinamos įgyvendinant Regionų plėtros programą (valdytoja – VRM).

Programai įgyvendinti reikės 2 000 tūkst. Eur valstybės biudžeto lėšų.

Nauda: bus sudarytos teisinės prielaidos aplinkos ir informacijos prieinamumo neįgaliesiems užtikrinimui ir jos stebėsenos sistemos sukūrimui.

Programa neapima konkrečių fizinės ir informacinės infrastruktūros pritaikymo sričių, o yra orientuota į normines, reguliacines ir komunikacines veiklas. Už konkrečias fizinės ir informacinės infrastruktūros pritaikymo sritis yra atsakingos atskiros ministerijos pagal jų kuruojamas sritis.

Igyvendinant Programą taip pat dalyvaus AM, SM, ŠMSM, SAM, VRM, KM, Informacinės visuomenės plėtros komitetas, VšĮ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, institucijos, atsakingos už Direktyvą (ES) 2019/882 dėl gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų įgyvendinančių nacionalinių teisės aktų įgyvendinimą.

Derinimas. Rengiant Programą konsultuotasi su visuomene (2 konsultacijos). 1-oji konsultacija vyko 2021 sausio 7-22 d. Informacija buvo skelbiama Neįgaliųjų reikalų departamento interneto svetainėje – išsiųsti raštai socialiniams partneriams ir informacija viešinta socialiniame tinkle „Facebook“. Pastabos ir pasiūlymai, pagal kuriuos tikslintas projektas, gauti iš: Žmogaus teisių stebėjimo instituto, Sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Viltis“, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos, Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisijos prie Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, Informacinės visuomenės plėtros komiteto. 2-oji konsultacija vyko 2021 m. kovo 30 d. – balandžio 16 d. Informacija buvo skelbiama SADM interneto svetainėje ir išsiunčiant raštus socialiniams partneriams. Pastabos ir pasiūlymai, pagal kuriuos tikslintas projektas, gauti iš: TM, SM, KM, EIM ir kt. Viešųjų konsultacijų rezultatai paskelbti SADM interneto svetainėje. Projektas suderintas su KAM, SM, VRM, ŽŪM, Lietuvos savivaldybių asociacija, FM bei ŠMSM.

Projektas svarstytas 2021-10-26 tarpinstituciniame pasitarime ir patikslintas Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės ir Socialinės politikos grupės bei Strateginio planavimo ir stebėsenos grupės pateiktas pastabas, taip pat darbo tvarka pakartotinai suderintas su TM ir SM.

Atitikimas Vyriausybės programai – įgyvendina Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano 3.2.5 ir 3.2.9 papunkčių nuostatas.

Dalykinio vertinimo išvada.

Projektą siūlome svarstyti **Vyriausybės posėdžio B dalyje** ir iki pasirašymo patikslinti pagal Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės pateiktą techninio pobūdžio pastabą.

Socialinės politikos grupės patarėja

Daiva Buivydaitė-Garbštienė